

ניצוצי אורה מתורתם ודרכיהם של אבותינו ורבותינו הקדושים מאורי הדורות זיע"א

והוסיף עוד, שבזמן שהוא כשבא על הכלל, א"א להנצל ממנו בשום אופן רק כשנוטים לצד השני שבקדושה, אך שבשנים כתיקונם אין זה מוכרח כ"כ, אמנם בזמן כזה שרואים שצד הבעל דבר אוהו את הרבים, אין דרך אחרת רק להחזיק בקצה האחרון של צד הטוב. ועל כך כינונו חז"ל דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרכים מפני שמה"מ באמצע הדרכים, ושלוש בעיר אל יהלך בצידי דרכים.

רבן של ישראל מרנא בעל חתם סופר זצוקללה"ה

**ביום כ"ה תשרי יחול היא"צ לעלותו בסערה השמימה של
רועה ישראל הנאמן מרן הגאון הקדוש רבי משה ב"ר
שמואל סופר זיע"א אב"ד ור"מ פרעשבורג**

להלן צוואת קדשו אשר יצוה את בניו ואת בני קהילתו ושמו דרך ה', הביטו וראו אמרות טהורות, קבועים כמסמרות, נאים לשעה ולדורות, הגו בהם במתן ושנו ושלו את דבריו הקדושים:

בעזה"י יום ה' כ"ט כסלו "זכור אזכרנו עוד" לפ"ק

כי לא ידע האדם את עתו, עת לעשות לה' הרבו תורתכם לרומם בית אלקיננו ולהעמיד חרבותי'.

אתם בני ובנותי חתני ונכדי ובניהם שמעוני וחיו. אל תט לבכם לדבר רע להתעולל עלילות ברשע עם אנשים פועלי און החדשים מקרוב באו, נתרחקו מאת ה' ותורתו בעוה"ר, אל תדורו בשכונתם ואל תתחברו עמהם כלל, ובספרי רמ"ד אל תשלחו יד, אז רגליכם לא ימעדו לעולמי עד. תנ"ך עם פירוש רש"י ותורה עם פירוש רמב"ן תהגו ותלמדו את בניכם, כי היא ראש אמונת אומן, ובו תחכמו מכלל דרדע והימן.

ואם ח"ו תתנסו בניסיון רעב וצמא ועוני ה' יצילכם, עמדו בניסיון הלז ואל תפנו אל האלילים, ואל תפנו אל מדעתיכם, והבנות יעסקו בספרי אשכנז בגופן שלנו המיוסדים על אגדת חז"ל ולא זולת כלל, ומנעו רגליכם מטיאטראות. חלילה וחלילה אני אוסרכם באיסור גמור ותזכו לראות בנועם ה' ובשמחת בנין ביהמ"ק בב"א.

ואם ירום ה' קרנכם ויחוס לחונכם כאשר אקוה בעזה"י אל תרימו ראשיכם בגאווה וגודל לב נגד שום אדם כשר, דעו כי אנחנו בני אברהם יצחק ויעקב, תלמידי משה רבינו ע"ה, עבדי מלך דוד, אבינו אמר ואנכי עפר ואפר, רבינו אמר ונחנו מה, מלכנו אמר ואנכי תולעת ולא איש, והמלך המקווה יתגלה בדמיון עני ורוכב על החמור, א"כ גאווה וגודל לב מנין לנו.

התחזקו ואמצו בשקידה ועיון רב בתורת ה', עשו קיבוץ וריבוץ ופעלים לתורה ברבים, ואם מעט לפניכם מאותו המעט אשר חוננכם ה' למדו ברבים בכל מאמצי כח ובאופן שידעתם תום לבכם ושהקב"ה יודע בכם שאין בכם תערובות כוונה כי אם לכבוד שמו הגדול יתברך ויתעלה, לפניו לא יבוא חנף.

זההרו משינוי השם הלשון ומלבוש ישראל ח"ו, וסימן ויבא יעקב של"ם, ואל תדאגו אם איני מניח לכם הון כי אבי יתומים יחוס וירחם על יתומים מאב ואם, ואל יטוש אתכם, ואין מעצור לה' להושיע ברב או במעט, ומתורת ה' אל תעשו עטרה ולא קרדום ח"ו, ומכ"ש שחלילה ליסע ממקום למקום לדרוש כדורש דמים או לומר קבלוני כי בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך ומשלך יתנו לך.

ולא תאמרו נשתנו העתים, כי יש לנו אב זקן ית"ש והוא לא נשתנה ולא ישנתה, וכל רע לא יאונה, ותתברכו מקדם מעונה.

הק' משה סופר מפפד"מ

יראת ה' תוסיף ימים ושנים לכם אהובי כנפשי קהלה מפוארה ק"ק פרעשבורג המעטירה והגבירה ביראת ה' ותורתו יברכם ה' ממקור הברכות. אתם החזקתם אותי על התורה ועל העבודה, מתשרי שנת נפלאות לפ"ק

**אדוננו הגאון החסיד מוילנא זצוקללה"ה
ביום י"ט תשרי - ד' דחומ"ס באר"י וג' דחומ"ס בחו"ל - חל
היא"צ לעלותו בסערה השמימה של רבן ומאורן של
ישראל הגאון החסיד מרנא ורבנא אליהו בן הג"ר שלמה
זלמן מוילנא זיע"א**

כותב תלמידו הגדול אבי הישיבות מרנא הגר"ח מוואלאזין זצוקללה"ה בהקדמה לחיבורו על סדר זרעים:

"שימו נא לבבכם והביטו נא מה נכבד היום בהגלות נגלות לנו כמה מאורות חמודות וגנוזות אחרי בלותנו בחשכת עינינו נפקחו עינים עורות ע"י מאור עינינו רבינו הגדול נ"ע המקום היה בעזרו שזכה לדברים הרבה על עסקו בתורה לשמה ובכל כוחו עבדה ושמרה. היינו עובד אלקים ששנה בפרקו כמה פעמים מאה ואחד ונתן נפשו ממש על כל דבר ודקדוק מן התורה ולא זו עינו ולבו מלהגות ולעיין בתורה, חוץ לארבע אמותיו לא נסתכל מעודו, בלתי אל התורה נתן עיניו, ד"א בלא תורה ובלא תפילין לא הלך, טעם שינה כמעט לא טעם, באילנא דחיי אחז אחיות נחלה עד אשר ניתנה לו במתנה ונחליאל ונעשה כמעין המתגבר מיום ליום ומשעה לשעה עד שנתגלו לו רובי חדרי תורה ושכיותיה וגנוי חמודי' אשר היו טמונים וגנויים מימי קדם. ומשנתו היתה סדורה לו בפיו ובלבבו כל תלמוד בבלי וירושלמי ומכילתא וספרי ותוספתא וכל המדרשים והזוהר ור"מ (=רעיא מהימנא) וז"ח (=זוהר חדש) והתיקונים וס' היצירה ופרקי ר"א וכללו של דבר כל דברי התנאים והאמוראים הנמצא אתנו בנגלה ובנסתר, כולם נכוננו יחדיו על שפתיו ערוכה בכל ושמורה בלבבו והוסיף לקח לספור אותיותיהם לשקול במאזני שכלו שכל הקודש, ולהכריע בשקול דעתו האמתי אינהו וכל אביזרייהו ותנא להו אבינינו. וכל דבר גדול מעשה בראשית ומעשה מרכבה ככולן הו נהירין ליה שבילי דרקייעי. והעולה על כלם כי ליכא מידי בשיטות הש"ס והמדרשים ורזי דרזין דלא הוי רמיז ליה באורייתא על כל קוץ וקוץ ותלי תלין כאשר בעינינו זכינו לראות הכל זכינו לשיחתו נאה ללקט תחת שלחנו מלא דשן פרפראותיו המשביעים ומדשנים נפש השומעת מפיו הקדוש פלאי פלאות...

ואף גם אם יזכו הדור שיתפשטו כל חיבוריו הקדושים, אפס מקצת מן המקצת מקצה תורתו וחכמתו תראו וכולם לא תראו ולא תוכלו לשערך אך תדעו ותאמינו כי אין חקר לתבונתו וחכמתו ודעתו הרחבה מני ים. וכערך טפה נגד ים הגדול כן ערך חיבוריו נגד חכמתו המרובה. ואם אלף שנים יחיה אדם לא יספיק לכתוב כל חכמתו שנתגלה לו כמעין הנובע ממש. וכל פה ילאה לספר דרכי חסידותו ופרישותו מעוה"ז והפלאות קדושתו ומעשיו המרובים".

אנו מתיחסים להגרא בשורה של משה רבנו

דברים מבהילים כותב מרן הגה"ק בעל חזון איש זיע"א, ונדפסו בספר קובץ אגרות (ח"א אגרת ל"ב):

"אנו מתיחסים להגרא" בשורה של משה רבנו ע"ה, עזרא ע"ה, רבנו הקדוש, רב אשי, הרמב"ם, הגרא"א, שנתגלה תורה על ידו כקדוש מעודת לך, שהאיר במה שלא הואר עד שבא ונטל חלקו, והוא נחשב כאחד מן הראשונים, ולכן חולק עליהם בכמה מקומות בתוקף עזו, וגם על הרי"ף והרמב"ם הוא חולק, ומדרגתו ברוח הקדש בחסידותו ובגודל תבונתו וביגיעתו ובבקיאותו בעיון העמוק בכל התורה המצויה עתה בידינו אי אפשר כלל לצייר את אפשרותם".

העצה נגד היצה"ר הכללי

ומקובל בקלויז מפי רבי אברהם משה קאצינלנבויעגן זצ"ל ששמע משמו, שיש שני מיני יצה"ר אחד פרטי והשני כללי, הראשון מסית ומפתה ח"ו כל או"א כפי מה שהוא, והשני היצה"ר הכללי, בכל דרא ודרא להסית ולהעביר צבורים וכלליות של עם ישראל באיזה עבירה או פגם או דעה כוזבת, ובתחילה בא באצטלא דקדושה.

להעמיד תלמידים לאלפים אלופים ומסובלים בתורה וביראה ומלאו פני תבל תנובה ותבונה, והקהלה מלאה חכמים וסופרים גדולים וקטנים, פרי קודש הלולים, החזקתם ישיבה בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכת מחשבת עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו עול פרנסת והספקת התלמידים, וגדלתם רוב בניכם בת"ת הצליחו וגם עשו פרי, יתנם ה' עליון לשם ולתפארת ולא יעלה עליכם שום פורץ גדר לעולם.

ונא לא יהיה כסא רבנות פנוי יותר משתי שנים, ולא תושיבו עליו כ"א ת"ח מפורסם ביראת ה' וצדקתו בתורת משה רבינא ורב אשי מחתולתו, ולא יד לו בספרי מינות, ולא ידרוש בלשון לאומים, כי לא יאריך ימים, כצל אשר לא ירא אלקים, כל אחד באופן ששמעתם ממני דרשות ואגדות חז"ל ולא ישא פנים ולא יקח שוחד, כבוד וגאווה וגאון, ולא שוחד דברים, כ"א ענוותן ושפל ברך בר מרביץ תורה ברבים - וקופת ת"ת וסידור לימודם לא ישתנה ולא יתחלף והרוצה להרוס ירוס, והמחזיק יתחזק ויתאמן.

ועמוד התפלה וסדרי בתי כנסיות כאשר ה' עד היום הזה כה יהי וכה יקומו לנצח, וחלילה לשום אדם לשנות וכל המשנה פנוי ישונה, ולצדיקים כל און לא יאונה, ועתה ה' הרם קרן עמך בכלל ואנשי פ"ב כפרט בעושר ובנכסים וכבוד ואורך ימים ביראת ה' ותורתו, עד כי יבוא שילה אמן.

בנותי וכלותי השמרן לכם חלילה וחלילה לגלות טפח מבשרכם ע"י קיצור בגדים ח"ו, לא תהיה כזאת בגדולי בתי, ומכ"ש שתזהרו מרעות נשים רעות שמוציאים אפ"י שער אחד חוץ, וגם בפאה נכרית אני אוסרם באיסור גמור, וה' ימצאכם חן וחסד וחנינה וחמלה ותגדלו בניכם וצאצאיכם על התורה ועבודה כאשר ציוה ה' אלקינו יהיה ה' אלקינו עמנו ועם בנינו עד עולם.

משה הנ"ל

בני היקרים ותלמידי החביבים הנמצאים, אל תבטלו הישיבה, לא תבטלו הלימוד יום יום ברבים, עכ"פ י"ב חודש ביום לימוד השיעור וזמן הלכה ותוס'. ומה טוב אם בני הנחמד מהו אברהם שמואל בנימין יאמר השיעור ברבים, ואתם תשמעו ממנו כמו שהי' עד עתה.

ויהי רצון מלפניך נותן התורה ית"ש שלא יבוש המעיין ולא יקצץ האילן פרי עץ חיים וקיים, אמן.

הק' משה הנ"ל

לאורה של צוואת קודש זו גדלו והתחנכו היהודים היראים באונגריה לדורותיהם, על התיבות הקדושות הללו "ולא תאמרו גשנתו העתים, כי יש לנו אב זקן ית"ש והוא לא גשנתו ולא ישתנה", מכוחו של אותו זקן עמדו בנסינות הזמן, רבים מהם לא היו גדולים בתורה דייקא, אך החזיקו בדרכי אבות במסירות נפש ממש, ומהם יתד ופינה ליראי ה' שומרי משמרת הקודש די בכל אתר ואתר.

ירושלים צריכה רב הונגרי דווקא

וספר הגאון הצדיק רבי משה בנדיקט שליט"א רב ביהמ"ד חוג חתם סופר זכרון מאיר בבני ברק, ששמעתי מחותנו זצ"ל כי אחרי הסתלקותו של מרן גאב"ד ירושלים הגה"ק רבי יוסף חיים זאנענפעלד זיע"א, נסע ר' משה בלויא ברחבי העולם לחפש רב לירושלים, וכאשר הגיע למרן הג"ר חיים עוזר, אמר לו ר' חיים עוזר שיחפש דווקא "אונגערישע רב" להיות הרב דירושלם, ואכן אז נבחר מרן מהרי"צ דושינסקיא זיע"א, היינו כי הרבנים שצמחו בדרך החת"ס הם הרבנים שיכולים להנהיג את העדה החרדית בדרכו של מרן החת"ס.

מעשה באשה פורצת גדר

המגיד הירושלמי הגה"צ רבי בן ציון יאדלער זצ"ל מספר בספרו "בטוב ירושלים": סיפר מרן הגה"צ רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל, שבימי מרן בעל ה"חתם סופר" זיע"א, פרצה אשה אחת את גדר הצניעות, ויצאה לשוק וראשה פרוע. החת"ס שיגר לה אזהרה שתכסה ראשה מיד ולא קבלה. הוא שלח לה שנית והיא עמדה ברשותה, גם כאשר שלח לה אזהרה חמורה בהוסיפו כי בודאי תבוא על עונשה.

מיד לאחר מכן כאשר חלתה האשה אנושות ורופאים נתיאשו ממנה, שלחה להגיד לחת"ס שהיא חוזרת בתשובה שלמה, אך הוא הגיב: "כבר אחרה את המועד". ומיד לאחר מכן נפטרה האשה רח"ל.

לשמע הידיעה על פטירתה הורה החת"ס לאנשי חברה קדישא, להעביר מטתה בסמוך לביתו. כשהגיעו נושא המטה ליד ביתו, יצא לקראתם. כמה מן הנאספים סבורים היו שהרב עומד לפייסה, אולם להפתעתם ציווה לגלות פניה וירק עליה, באומר: "הצופה, חפצת במעשיך לפרוץ פרץ בחומת קדושת ישראל, ולא עלתה בידך" - וזכרה נשאר לזרואן עולם לכל תושבי המקום.

החילוק בין אברהם לנח

כתב החתם סופר בחידושו על התורה פרשת בראשית (על הפס' ויתהלך חנוך את האלקים): ונ"ל היינו דכתיב גבי נח איש צדיק תמים ה' בדורותיו, פ'י שהי' מתערב עם אנשי דורותיו ולא התבודד ונשאר אי"ש ולא מלאך ואפ"ה ה' צדיק תמים בדורותיו, אך לא השיבם מעון, עצמו הציל ואתם לא תיקן, ואאע"ה הוא ציוה ביתו ובניו אחריו ושמרו דרך ה' ועשה נפש בחרן ובכל מקומותיו.

החזק במוסר

מספר נכדו בספר "חוט המשולש": ורגיל על לשונו לומר לתלמידיו תאמינו לי שביום שאין אני לומד מספר מוסר מרגיש אני בעצמי הצטננות ביראת ה', ומאוד הזהירם שיהיו דוברי אמת בלבבם ויהי' תוכם כברם וירחקו כמטחוי קשת מאנשי שקר ומרמה אף אם מבני תורה המה.

ודכירנא שסיפר לי אבא זצ"ל על ת"ח א' שהי' גם עשיר ומחבר ספר אבל מינות נזרקה בו והי' בו גם מדות לכן להלכין פני חכמים ולצערן, שאמר לו אביו הקדוש [מרן החת"ס] זצ"ל תאמין לי כי כל פעם אשר איש הוא הולך מביתי מיד אני לוקח ספר מוסר ללמוד בו כי הבל פיו של אותו איש מטמא ר"ל.

עוד מספר שם בספר "חוט המשולש": אגב אזכיר מעשה שהי' לזקיני זצ"ל עם איש שהוא: בפ"ב ה' הנהוג כשהלך בחור לבית אבותיו בא ליטול רשות מרבו ואז ביקש מרבו להגיד לו דבר תורה אשר יאמר משמו לפני לומדי עיר מולדתו, ופעם הלך בחור א' ממדינת מעהרן למקום מולדתו והרב אב"ד במקום הוא הי' שארו של איש למדן הוא, וע"כ הלך הבחור גם אליו ליקח רשות ממנו כדי שידע לספר להרב דמקומו משלום קרובו ושאריו בפ"ב, וכאשר בא הבחור לבית איש הוא שאלו על התורה אשר אמר לו רבו והבחור אמר לפניו את כל והלך לדרכו.

ויהי אחר איזה שבועות בא האיש הוא לבית זקיני זצ"ל לבקר ונכנס עמו בד"ת ואמר לזקיני דבר תורה יקר מפז, וענה לו זקיני דבר זה מאתי יצא ורעיוני הולידום ומעלתו שמען בלי ספק מבחור פלוני אשר הלך לפני איזה שבועות למקום מולדתו ומסתמא הי' אצלו קודם הליכתו מחמת קרובו הרב, וההוא שתק כי ידע שהאמת עם זקיני זצ"ל.

והנה לא עברו ימים רבים וזקיני זצ"ל הלך למרחץ ווינער-באדען ושם נמצא ג"כ הגאון רבי מרדכי בנעטה ז"ל והתאספו שמה העדרים ת"ח לכבודם ובתוך הבאים הי' ג"כ הלמדן הוא מפ"ב ותוך ד"ת אשר מהם הי' המדובר הציע זקיני זצ"ל דבר נאה ומתקבל וכאשר סיים עמד אותו האיש על רגליו ואמר רבי זה משלי הוא ויזכור נא שביום פלוני הגדתי הדבר לפניו בפ"ב, וכל השומעים חרה להם מאוד על דבר עזות ואפקרותא כזה אבל זקיני זצ"ל שתק ולא דיבר מאומה, וכאשר הלכו להם האנשים ונשארו שני הגאונים יחידי סיפר זקיני זצ"ל להגאון מהר"ם בנעטה ז"ל את כל המעשה כמ"ש למעלה ועמד הגאון מהרמ"ב ז"ל ברוגז מכסאו ואמר: זאגט מיר נור הרב מפ"ב וויא האט מאן איין זאלכען כה המעצור וויא קאנן מאן דאס נור אויסהאלטען!

ודכירנא כי אמר לי דודי הגאון מהרש"ס זצ"ל על האיש שהוא שאמר לו זקיני זצ"ל שעוד בימי בחרותו כשלמד אצל רבו ר' נתן אדלר זצ"ל והיה איש שהוא אז בחור ולמד סמוך לפפד"מ ופעם בא לבית מדרשו של ר"נ אדלר ז"ל ובהלכו הזהיר הגאון רנ"א ז"ל לתלמידיו שיחושו לנפשם מלקרב אל בחור שהוא כי הוא אבי אבות הטומאה, וכמה גדול כחו של צדיק זה וראה מה עלתה לו ואם בימי בחרותו אולי עוד לא הבין זקיני ז"ל בפועל את דברי רבו אבל אח"כ ראה כמה צדקו דבריו.